

ben semblant s'estén a l'O. al llarg de totes les altes valls dels H-Pyr. *birolús* m. pl. 'clavilles que subjecten els dos extrems del collar de les esquelles' (Guchén, Aragnouet, Lus, Lavedà, Azun: AlfSchmitt, *Vie Pastorale H-Pyr.*, 36; Krüger, *VKR* VII, 363; Palay, s. v. *biroú*).

En un altre sentit el bearn. *birou* «ustensile en bois servant à retourner ce qui cuit au feu» (Lespy-R.) sembla realment derivat de *virar*, per mitjà de *violar*, *virol* (supra) d'acord amb el sentit. No és que el sentit s'oposi a derivar-ne el nom de la barrina o «villes» —si bé és menys evident— i la *b-* pot sortir de *v-* no sols en gc. sinó també en el Roergue (ja xocaria una mica més en una cita de 1524, i s'hi oposaria si és d'Avinyó). Tampoc no hi lliga bé la *e*, en: *berús* que Schmitt recull en els H-Pyr. per a les clavilles que subjecten el cercol de la formatgera (p. 128), forma confirmada a la Vall de Baredja per Palay (*berou* «cheville ---», cf. *VKR* VIII, 37).

Sobretot sembla oposar-s'hi l'alt-it. *birún* 'clavilla, espigó' («pflock»), que el *REW* (6366) aplega amb un bon nombre de mots dial. del Sud,⁷ Centre i Nord d'Itàlia, i del sard, el rètic i el romanès, tots ells amb *p-* (roms. *piroană*, logud. *pirone*, friulà *piron*), i sobretot si hi lliguem en part el grup de l'it. *piuolo* (cf. *PIU*²⁵ i fr. *pivot*), semblen realment conduir-nos cap al grec *πελωον*, part. actiu de *πελω* 'jo perforo'. També Jal combinava el venec. *pirone* «cheville, boulon» amb un gr. mod. *πλος* «clou», i Cihac lligava el roms. *piron* «gros clou» amb gr. mod. *περόνι*, *περόνι* «fourchette, clou» (els quals recorden més el gr. cl. *περόνη*).

Tanmateix té raó Gysling, a Val-Anzasca, de dubtar: «poco chiaro il gruppo che si deriva da *PEIRON, *REW*, 6366, perché di fronte a *parùc* palo, l'iniziale si osserva sgradita in *b-*: *biréy* 'piuoli della scala, chiodi di legno'» (on *-éy* = it. *-oni*), però ja tirem més netament cap a l'oc. *violar* de *virar*, amb l'altre mot de Val-Anzasca *birulót* «caviglia sul filatoio» (*ARom.* XIII, 1929, 153). En fi també a Portugal ens trobem amb mots dialectals que s'acosten al sentit del mot gascò però amb una *v-* que ens impedeix el lligam amb l'hellenisme, si bé no és tan clar si poden venir de *virar* o de *VIRA* 'sageta' (que és també portuguès): Beira *viro* «prego de madeira ---», que continua fins a la Serra de Gata (*biro*), i Alentejo *viros*, car a la Serra da Estrêla el sentit dels *virús* és ben semblant al de Bigorra, per més que aquí es refereixi al 'rusc d'abelles': «Holzpflocke mit denen die Seitenwände des Bienenstocks zusammengesetzt sind» (Messerschmidt, *VKR* IV, 248).

¹ Altrament, sempre es podria dir que ningú no ens ha revelat el lèxic del cèltic continental, i ningú no pretén conèixer els detalls sense altre auxili que les llengües britòniques i gaèliques. En aquestes es conservà en el grau ple *er*, però en els dialectes continentals pogué existir en el grau zero *i*. Hi podríem fer entrar en joc *VIRIA* 'cercol' amb el nom de *VIRIATOS*; o bé els parents no cèltics que suposen el grau zero prolongat *i*: gr. *ῥίσις* 'iris', i germ. *ir-*. És innecessari. —² Per a aquesta qüestió, veg. Jud,

ASNSL CXXIV, 48; Thurneysen, *Keltorum.*, 110; Schultz-Gora, *ZRPb.* XXXVIII, 366-7; i darrerament, en forma ben meditada i completa, JHubschmid, *Romanica Helvetica* xxx, 115-7; *ZCeltPb.* xxiv, 83, n. 2; i, last but not least, Pokorný, *Wissenschaftliche Forschungsberichte, Keltologie*, 120. Jo mateix he trobat rastre d'aquest *rīno-* a l'alta Ribagorça. —³ Com els que suscita Schnetz, en *Zs. f. celt. Phil.* xiv, 39, i potser els més que jo n'he assenyalat en el *DCEC/DECH*. —⁴ Ell mateix, però, devia sentir algun rau-rau. Car per convence's que *VIBRARE* pot donar *vi-* i no *ve-*, recorre a un nou *Deus-ex-machina*: una contaminació de *LIBRARE* 'pesar amb balança', 'oscillar com balança'. Pueril entossudiment d'apellar a parònims forasters sense cap afinitat semàntica. —⁵ On aquesta derivació és ja molt antiga: oc. ant. «*virol* m.: tour», «*virola* f. jouet d'enfant, auquel on imprime un mouvement de rotation» (*PDPF*) i verb *violar*, hapax de significat incert; però *revirola* és ja del S. XII, en Marcabré, no ben clar si verb o adj. («tournoyante», Rayn. v, 522-3); «pus la fuelha *revirola* / vei de sobre .ls sims chazer», Bigorra *biroulà*, *biroulet*, supra. —⁶ De les Guillerics tinc nota de la frase, oïda recurrent aquells boscos, «estan tots *abirunats*», anotada a Espinelves (1936); però no puc assegurar que no és un derivat de *VIRÓ*, per més que m'ho vagin explicar «apinyocats» que en aquella comarca significa 'aplegats apinyadament'. *Environament*, *environada*, *environador*, *environant*: tots francesismes recents, i no gaire recomanables. —⁷ Allí també molt representat: cal. *piruni* «pirolo, cavicchio», sic. *piruni* «zipolo della botte» (Traina), Lìpari *pirìni* id. («Korkzapfen welcher in das Spundloch hineingestossen wird», Coray, *VKR* III, 341), *prùni* «rubi-netto» *AIS* (sic., punts 819, 821).

Virat, *virater*, *V. vira* *Viratge*, *V. virar* *Virató*, *V. vira* *Virauba*, *V. vidauba* (*VIT* f.) *Virbar*, *V. birbar* *Virell* (eiv. «v.: pertigueron», PzCabr.; mall. S. XVIII, *DAG.*), *V. VIDELL* «*Virena*: carn d'ovella; carn de be o anyell (Terrassa, Igualada), *DAG.*; en relació amb *BE* 'anyell' (mot a l'àrea del qual correspon), més que més tenint en compte les variants onomatopèiques *biret* (I, 740a37) i *bet* (739b58 i 740a35) *Virescència*, *virescent*, *V. verd* *Viret*, *V. vari* *Vireta*, *viretam*, *viretó*, *V. vira* *Virguella*, *v. vergella* (*VERGA*) *Virginal*, *virginenc*, *-nesa*, *virgini*, *virginitat*, *virgo*, *V. verge*

¹ *VIRIL*, pres del ll. *virilis* 'masculí', 'propí de l'home adult', 'vigorós', derivat de *vir*, *viri*, 'home mascle', 'baró'. □ 1.ª doc.: princ. S. xv; *virilment*, 2.ª meitat S. xiv.

«Si l'hom hagués, per leig fet, vituperi, / ¿què fet(a) aquell cavaller sodomita, / havent pres grau d'excel·lent, *viril*, home, / y aquell jaqueix vident costum de fembra? / d'alguns sabem aquest peccat o<r>ible / ---», Ausiàs (civ, 22c). Ja va usar-lo (anys 1420) Felip de Malla («coratge --- ardent e *viril* ---», cit.